

KRÓNIKA

ZACHAR JÓZSEF

KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZT, 1918–1939

**A Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság XIX. kollokviuma,
Isztambul, 1993. július 19–24.**

A Török Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának meghívására soron következő szokásos évi nemzetközi hadtörténelmi kollokviumát a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság Isztambulban rendezte és a házigazdák javaslatának megfelelően témájaként a két világháború közötti úgynevezett „huszonegy béke-évet” választotta. A 33 nemzetközi bizottságból 30, valamint ezúttal felvételét kérő további 5 nemzetközi bizottság képviselői és 3 új közép-ázsiai állam hadtörténészeinek megfigyelői, összesen tehát 158 külföldi és 40 török kolléga részvételével folyt a nagy érdeklődéssel várt tanácskozás. A Magyar Hadtörténészek Nemzeti Bizottságát *dr. Rácz Gyula* professzor, elnök és *dr. Zachar József* alezredes, főtítkárs képviselte.

A július 19-i megnyitó ülésen a Török Köztársaság politikai, katonai és tudományos vezetése nevében *Dogan Güres* hadseregtábornok, a Török Haderő vezérkari főnöke üdvözölte a résztvevőket.

Ezt követően a rendezvényt sorozatnak helyszínt biztosító Török Hadimúzeum parancsnoka, *Yaşar Yüksel* főezredes házigazdaként köszöntötte a kül- és belföldi megjelenteket, köztük a török közélet számos reprezentánsát is.

A Török Hadtörténészek Nemzeti Bizottsága és a rendező bizottság nevében *Erdoğan Öznal* hadseregtábornok, elnök szólalt fel. Kifejezte örömét a nagyszámú érdeklődő megjelenéséért, hangsúlyozta a megtárgyalandó téma fontosságát a jelen nemzetközi helyzetben, végül hitet tett a különböző államok katonatudósainak, így a hadtörténészeknek sikert ígérő párbeszéde és ezzel a béke megőrzéséhez való hozzájárulása mellett.

Szavait *dr. Cornelis M. Schulten* kutatóintézeti igazgató, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság holland elnöke viszonzta. Hangsúlyozta a hosszú évek óta folyó tudományos

párbeszédbe illeszkedő újabb kollokvium jelentőségét. Köszönétét fejezte ki a rendező Török Nemzeti Bizottságnak, és ő is hitet tett a háború nélküli világ mellett.

Őt követve, *André Corvisier* nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság tiszteletbeli elnöke (Franciaország) mondott köszönetet minden külföldi résztvevő nevében a meghívásért, idézte fel a helyszín szellemét, és utalt a tárgyalandó korszakkal kapcsolatos személyes élményeire.

Szünet után éppen a rangidős *André Corvisier* elnökletével került sor az első tudományos ülésre.

Első előadóként *Jean-Claude Allain* egyetemi tanár (Franciaország) tartotta meg magyar szempontból is rendkívül figyelemreméltó, „A Nagy Háború vége 1918-ban a Duna-menti Európában” című előadását. Ebben a Franchet d'Espérey francia tábornok által vezényelt 450 ezer főnyi keleti szövetséges haderő utolsó támadó hadműveleteit idézte fel, amelynek eredménye a központi hatalmak 1918. szeptember 30. és november 13. közötti sorozatos fegyverszünet-kötése lett. Részletesen szólt arról is, hogy a padovai fegyverszünet ellenére Károlyi Mihály miként szorgalmazta a külön Magyarországgal kötendő, végülis Belgrádban reményeit szertefoszlatozó fegyverszünetet, és hogy miként viszonyult Károlyi ez irányú aktivitásához Franchet d'Espérey.

Joannisz Bitosz altábornagy, a Görög Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának elnöke „A kisázsiai expedíció 1919–1922” címmel tartott előadása következett. Ebben a görög haderőnek az orosz bolsevikokkal szövetségessé vált Törökország elleni antant-megbízatású, világháború utáni hadrakelését mutatta be az 1919 májusi izmiri partraszállástól az 1922 augusztusi újrabehajózásig.

Ezt követően *Giancarlo Gay* ezredes, tudományos kutató (Olaszország) csatlakozó előadása hangzott el „Az olaszok Törökországban 1919–1922” címmel. Ebben felidézte, hogy a fegyverszünet és az előkészített békeszerződés antant-résztől Konstantinápoly és a Dardanellák nemzetközi haderővel való megszállását írta elő és a nemzetközi haderőben olasz csapatokkal is számoltak. Ezeknek a ténykedését részletezte ezt követően.

Megint más szemszögből „Az 1919–1923 közti görög–török kapcsolatok Mudrosztól Lausanne-ig” címmel *Hasan Köni* egyetemi tanár (Törökország) idézte fel a tárgyalt kérdéskört. Azt helyezte elemzése középpontjába, miként utasította el a megalázó fegyverszüneti feltételeket a török nép, hogyan bontakozott ki a világháború utáni függetlenségi háború, és miként lehetett ez végül eredményes.

Ebédészünet után a kollokvium második ülésén *Louis-Édouard Roulet* dandártábornok, nyugalmazott egyetemi tanár, a Svájci Hadtörténetész Nemzeti Bizottságának elnöke vette át az üléselnöki tiszteletet.

Elnökletével elsőként *Konsztantín Szvalopoulosz* egyetemi tanár (Görögország) tartotta meg „Az 1930-as görög–török közeledés – a délkelet-európai és a közel-keleti helyzet stabilizáló tényezője” című előadását.

Ezt *dr. Constantin Botoran* tudományos kutató (Románia) „A román nemzeti egységállam létrehozása és ennek hatása a vezérkarnak az ország védelmi képessége érdekében kifejtett fokozott tevékenységére” című előadása követte. Ebben az előadó még mindig azt állította, hogy „a román nemzetállam létrehozásának utolsó aktusa az 1867-ben életre hívott kettős monarchiában 51 éven át magyar uralom alatt állt erdélyi, bánági, Körös-menti és máramarosi román tartomány Romániával való egyesülése volt”. Egyébként érdemben semmit sem mondott arról, miként történt az új államlitároknak megfelelő új védelmi berendezkedés a vezérkar részéről.

Fernando Pinto Cebrian ezredes, tudományos kutató (Spanyolország) elméleti megközelítéssel „A két világháború közti időszak hadtörténelmi irodalmának oktatási háttérképe” címmel tartott előadásában áttekintést adott az első világháborút követő időszakban született alaptermőkről.

Nuno S. Teixeira egyetemi tanár (Portugália) „Portugália és a Versailles-i békerendszer” címmel azt vizsgálta előadásában, elvesztette-e Portugália az első világháborút annak ellenére,

hogy 1916-tól az antant rendszerében szövetségesként az afrikai és a flandriai hadszíntéren fegyverrel vállalt részt a győzelemből, mivel a háborúba lépést ösztönző nemzeti céljait nem sikerült elérnie.

Szünet után következett a harmadik ülés, és ezen az üléselnöki tiszteletet *Robin Higham* egyetemi tanár (Egyesült Államok) vette át.

Elnökletével elsőként *Mag. John Lee* tudományos kutató (Egyesült Államok) tartotta meg előadását „Sir Ian Hamilton és a hadügyi reformról az 1920-as évek kezdetén folytatott vita” címmel. Ebben a neves brit hadvezér 1921-ben publikált „The Soul and Body of an Army” című művét elemezte.

Yves Salkin tábornok, tudományos kutató (Franciaország) „Francia nézetek Törökországról és a Közel-Keletről 1919–1941” című előadása ezt követően a Mustafa Kemalról, illetve a levantei francia mandátum érvényesítéséről szerzett családi élményeket idézte fel.

A továbbiakkban *Kamuran Gürün* nagykövet, tudományos kutató (Törökország) tartott előadást „A Locarnói Egyezmény következményei a török–szovjet kapcsolatok vonatkozásában” címmel. Ebben az 1925. december 17-i megemlékezésről és a szovjet–török egyezmény létrejöttének körülményeit elemezte.

Az ezt követően szót kapott *Paul Létourneau* egyetemi tanár (Kanada) előadásának címe „Az első német kísérletek kudarca, hogy a háborút követően tartós békét hozzanak létre. Walther Rathenau két kormány” volt.

Július 20-án reggel kezdődött a negyedik ülés, amelyen *Ermei Kanninen* altábornagy, a Finn Hadtörténetész Nemzeti Bizottságának elnöke volt az üléselnök.

Elsőnek *Mag. Jarl Kronlund* alezredes, a Finn Hadtörténetész Nemzeti Bizottságának főtitkára „A finn véderő létrehozása” című előadására került sor. Ebben bemutatta, hogy a két oroszországi forradalom hatására az orosz uralom alatt állt Finnországban miként szerveződött meg 1917-ben a Polgárőrség és a Vörös Őrség, milyen erőfeszítéseket tett a függetlenné vált finn állam haderejének megeremtésére, hogyan jött létre a Fehér Hadsereg, ez miként kerekedett felül az illegitimnek nyilvánított Vörös Őrségen, és végül hogyan született meg a Finn Hadsereg 1919 nyarára.

Dr. Olav Riste kutatóintézeti igazgató, a Norvég Hadtörténetész Nemzeti Bizottságának elnöke, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke „Norvégia védelmi politikája

1919–1939” címmel tartott előadást arról a két évtizedről, amikor a norvég államot semmilyen külső veszély sem fenyegette.

Dr. Erik Norberg levéltárigazgató, a Svéd Hadtörténetesek Nemzeti Bizottságának elnöke „A Balti-tenger a svéd politikában 1920-ban” című előadása következett ezután. Ebben kifejtette, hogy a svéd politika kezdetben a haditengerészeti egyensúly megteremtését, majd a semleges övezetté tételt célozta ebben a háború utáni időben.

Wesley K. Wark egyetemi tanár (Kanada) „Sir Edmund Ironside tábornok kísérlete 1932–1939” címmel a Brit Királyi Hadsereg főparancsnokának tevékenységét elemezte, és kimutatta annak eredőt és következményeit, hogy elmulasztotta az angolok hadifelhőkészítését egy eljövendő háborúra.

Szünet után az üléselelnöki tisztet az ötödik ülésen *John Jessup* egyetemi tanár (Egyesült Államok), a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke vette át.

Elsőnek *dr. Dumitru Preda* tudományos kutató (Románia) tartotta meg „Atatürk Törökországának politikai és katonai fejlődése a román diplomaták jelentéseinek tükrében 1923–1938” című előadását.

Ezt követően *Kari Selén* egyetemi docens (Finnország) „A finnországi nemzetvédelem parlamenti ellenőrzése 1919–1939” című előadása következett.

A továbbiakban a betegsége miatt távolmaradni kényszerült *Ion Safta* vezérőrnagy, a Román Hadtörténetesek Nemzeti Bizottsága elnökének előadása került felolvasásra. Ennek címe „A román állam katonapolitikája az európai geopolitikai és geostratégiai összefüggésben az első világháború utáni időben” volt. Ebben az új államhatalmi csoportosulások bemutatását követően az új Romániát „fenyegető szovjet–német–magyar–bolgár körkörös inváziót” idézte fel, amely „Besszarábiának, Észak-Bukovinának, Észak-Erdélynek és Dél-Dobruzdásnak, e történelmi román tartományoknak, a szomszédok általi annexióját” eredményezte.

Tadeusz Panecki ezredes, a történelemtudomány kandidátusa, kutatóintézeti igazgatóhelyettes, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke (Lengyelország) „A Lengyel Hadsereg 1918–1939” címmel tartott ezután előadást. Bemutatta az újonnan létrehozott lengyel állam örökölt fegyveres erőit és azt a folyamatot, ahogyan ebből egységes haderőt

formáltak. Végül szembesítette e haderőt a nemzetközi kihívásokkal.

Ebédészünet után *Jean Delmas* tábornok, a Francia Hadtörténetesek Nemzeti Bizottságának elnöke, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke elnökölt a következő, hatodik ülésen.

Peter J. Dennis egyetemi tanár, az Ausztrál Hadtörténetesek Nemzeti Bizottságának elnöke kapott először szót, aki „A Nagy Háború Ausztráliára gyakorolt negatív hatásai” címmel tartott előadást. Ebben részletezte az ausztrál háborús részvételt, a veszteségeket és ezeknek a társadalomra gyakorolt hatásait.

Ezt követően *dr. José Luis Piccinolo* ezredes, katonai akadémiai tanár (Argentína) előadása következett, amelynek címe „Argentína hadügye az első világháború utáni időben 1919–1939” volt. Ebben a német és francia befolyás, különösen pedig a török haderőfejlesztésben szerepet vállalt neves német katonának, Colmar von der Goltz báró tábornagnak az argentin hadügyi fejlődésre gyakorolt befolyását elemezte.

Peter Young őrnagy, levéltárigazgató (Írország) „A védelem és az új Ír Állam 1922–1939” címmel tartott ezután előadást. Középpontba a vezérkar és a hadügyminisztérium közti, a tartalékállománnyal kapcsolatos nézetkülönbséget állította.

Luiz Paulo Marcedo Carvalho ezredes, tudományos kutató (Brazília) „A totalitárius ideológia befolyása Braziliában a két világháború közt” című előadása az orosz kommunista bolsevizmus, az olasz fasizmus és a német nemzetiszocializmus hatásának jelentkezését, különösképpen pedig a haderőre gyakorolt hatását elemezte.

A szünet után kezdődő hetedik ülésen *dr. Horst Boog* nagykövet, tudományos kutató (Németország) elnökölt.

Elisabeth du Reau egyetemi tanár (Franciaország) tartott elsőként előadást „Franciaország és Nagy-Britannia a Harmadik Birodalom expanzív politikája előtt 1937–1939. Megbékélés vagy ellenállás?” címmel. Ebben az osztrák Anschluss, a szudétánémet válság ki-robbantása, a csehszlovák állam szétverése és a Lengyelország elleni támadás előkészítése időszakában érvényesített francia–angol politikát elemezte.

Augusto Rima őrnagy, tudományos kutató (Svájc) előadása már címével feltűnést keltett: „A Központi Alpok déli lejtője, katonai információ és propaganda 1918–1939”. Ebben Svájc olaszlaktá területeinek a két világháború közti

időben az olasz fasiszta katonapolitikában játszott szerepét vizsgálta.

Hervé de Weck ezredes, gimnáziumi tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság kincstárnoka (Svájc) „A páncélos hadsereggel kapcsolatos felfogás Svájcban 1918–1939-ben a *Revue Militaire Suisse* példáján” címmel tartott előadást. Ebben a jövőendő gépesített háborúval való gondolati ütközést, a légiháborúval és vegyifegyverekkel való támadással foglalkozó megfontolásokat, a páncélos erők szükségességének kérdésére vonatkozó e folyóiratbeli tanulmányokat mutatta be az előadó.

Egy kevésbé ismert amerikai belpolitikai eseménnyel kapcsolatosan a fegyveres polgárok karhatalmi bevetésének kérdését elemezte *dr. Lowell K. Dyson* tudományos kutató (Egyesült Államok) „Milícia és ostromállapot a nagy gazdasági válság idején. Az 1930-as Iowa-i farmerlázadás” című előadása.

A július 22-én reggel megnyitott nyolcadik ülésen az üléselelnöki tisztelet *Paul Létourneau* egyetemi tanár (Kanada) töltötte be.

Először *Jehuda Wallach* nyugalmazott egyetemi tanár, az Izraeli Hadtörténeiszek Nemzeti Bizottságának elnöke tartott előadást „Katonai koalíciók kialakulása a két világháború közt” címmel. Ebben határvonalként a német nemzetiszocialista hatalomátvételt vette, és az ezt megelőzően, illetve ezt követően kötött fegyveres szövetségeket villantotta fel.

Ezután a betegsége miatt távolmaradni kényszerült *Vargyai Gyula* egyetemi tanár, a történelemtudományok doktora, a Hadtörténelmi Intézet igazgatója (Magyarország) előadása került felolvasásra. Ez „A két világháború közti magyarországi politikai és katonai döntéshozatal mechanizmusa” címmel a király nélküli királyságbeli kormányzó és a parlamentáris kormány közé beiktatott vezérkari főnöki funkciót elemezte abból a szempontból, hogy az előbbi miként érvényesíthette legfőbb hadúri méltóságából fakadó döntéshozatalát az utóbbi kikapcsolásával, az újonnan létrehozott közbülső tisztség igénybevételével.

Dr. Ljudmil Petrov kutatóintézeti igazgató, a Bolgár Hadtörténeiszek Nemzeti Bizottságának elnöke „Bulgária külpolitikája és a balkáni államok 1934–1939” című előadásában a Románia, Görögország, Törökország és Jugoszlávia között megkötött balkáni paktum utáni időszakokkal kapcsolatosan vizsgálta a bolgár külpolitika mozgásterét, lehetőségeit.

Dr. Hans Rudolf Fuehrer ezredes, katonai akadémiai tanár (Svájc) „A Svájci Hadsereg hadműveleti koncepciója 1921–1939” címmel tartott előadást. Ebben a védelmi koncepcióval kapcsolatos nézeteket ismertette, amelyek akadályozták a tényleges felkészülést. Csak a német nemzetiszocialista hatalomátvételt követően változott a helyzet, a reális felismert veszélyhelyzetre tekintettel döntés született a hadsereg újrászervezéséről, megfelelő felszereléséről és diszlokálásáról. Ennek részletezésével zárta elemzését az előadó.

Szünet után az üléselelnöki tisztelet a kilencedik ülésre *Fitz Stöckli* dandártábornok, egyetemi tanár (Svájc) vette át.

Első előadóként *Matitihu Mayzel* egyetemi tanár (Izrael) szövelt „Gépesítés és fejlesztés a szovjet hadgondolkodásnak megfelelően” címmel. Előadásának középpontjába a szovjet páncélos fegyvernem megeremtésének folyamatát állította.

Dr. Horst Boog nagykövet, tudományos kutató (Németország) „Az angol, az amerikai és a szovjet légidoktrína fejlődése a két világháború között” címmel tartott előadást. Példamutató összehasonlító módszerrel elemezte a legfontosabb mutatókat.

Liu Lu Min tábornok, egyetemi tanár, a Kínai Népköztársaság Hadtudományi Társaságának elnöke „A kínai haderő a két világháború közt 1919–1939” című előadásában áttekintést adott a politikai események tükrében e fejlődési szakasz egyes periódusairól.

Stuart Kirby nyugalmazott ezredes, tudományos kutató (Egyesült Királyság) „Japán politikája és stratégiája a két világháború közti időben” címmel tartott figyelmet keltő, személyes élményekkel is illusztrált előadást.

Ebédészünet után a tizedik ülésre *Renato Sicurezza* tengernagy, az Olasz Hadtörténeiszek Nemzeti Bizottságának elnöke elnökletével került sor.

Dr. Jürgen Rohwer professzor, nyugalmazott kutatóintézeti igazgató, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke (Németország) „A szovjet haditengerészeti stratégiai és hajóépítési programok 1922–1941” című előadásával kezdődött ez az ülés.

Ehhez csatlakozva, ezt követően *Kenneth J. Hagan* egyetemi tanár, az Egyesült Államok Hadtörténelmi Bizottságának elnöke „Az Amerikai Haditengerészeti Erők és a háborús előkészületek 1919–1941” című előadása hangzott el.

Dino Willy Cozza sorhajókapitány, tudományos kutató (Brazília) „Az Egyesült Államok Haditengerészeti Segélybizottságának brazilai tevékenysége és annak hatékonysága” címmel nyújtott kevésbé ismert adalékot e témakörhöz nagy érdeklődéssel fogadott előadásában.

Michele Battesti asszony, tudományos kutató (Franciaország) „A spanyol polgárháború és a francia haditengerészeti stratégia” című előadás zárta ezt a blokkot.

A tizenegyedik ülés szünet után következett *Joannisz Bitosz* altábornagy, a Görög Hadtörténetesek Nemzeti Bizottsága elnökének üléselőjegyzője.

Elsőként *Alejandro J. Cuerda* kapitány, tudományos kutató (Spanyolország) kapott szót, aki „Manuel Azaña, a II. Spanyol Köztársaság elnöke katonai intézkedései” címmel az 1931–1933 közt jelentős, elnöki intézkedésekkel végrehajtott haderőreformot elemezte, amely lényeges gyengülést eredményezett, és végül is a kormányellenes 1936-os lázadás alapjává vált.

Ezt követően *dr. José Cervera Pery* ezredes, haditengerészeti akadémiai tanár (Spanyolország) „A haditengerészet befolyása a spanyol polgárháborúra” címmel tért át a következő évek spanyol hadtörténetére. Ebben a kezdetben köztársaságghú spanyol haditengerészet megoszlását és a nemzetiekhez csatlakozottaknak a szovjet ellenőrzés alá került köztársaságpártiak elleni földközi-tengeri harcainak mutatta be.

René Quatrefages tanszékvezető egyetemi tanár (Franciaország) előadásában ugyancsak a spanyol polgárháborúval foglalkozott. Elemezte a kommunista történetírási állításait, bemutatta a Népfront valódi jellegét, leleplezte azt a mítoszt, mely szerint a hadsereg a néppel került volna szembe, majd az események tükrében bemutatta a külföldi intervenciókat és a hátszínházi atrocitásokat, végül a valóságos veszteségeket elemezte megállapítva, hogy a két hadviselő fél egyaránt mintegy 150–150 000 fő halottat volt kénytelen áldozni.

Dr. Joseph P. Harahan tudományos kutató (Egyesült Államok) egészen más területre kalauzolta el hallgatóit, előadásában a fegyverzetellenőrzési szerződés első világháborútól napjainkig tartó összehasonlító vizsgálatát végezte el. Előadásában foglalkozott a magyar vonatkozású korlátozó intézkedésekkel ugyanúgy, mint a jelenleg érvényes nemzetközi egyezmények Magyarországra vonatkozó korlátozó hatásával.

A július 23-án reggel kezdődött tizenkettedik ülésen *dr. David G. Chandler* tanszékvezető katonai akadémiai tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke (Egyesült Királyság) elnökölt

Először *Yavuz Ercan* egyetemi tanár (Törökország) „Angol, francia, olasz és orosz politika Törökországgal kapcsolatban az első világháború után” című előadása hangzott el. Ebben az előadó visszatekintett az első világháborús eseményekre, majd a fegyverszünet elvetésével kirobbantott függetlenségi háborúval kapcsolatos külföldi magatartást elemezte az 1922-es török diadalig.

Lucien Robineau tábornok, tudományos kutató (Franciaország) „1919-től 1939-ig. A francia hadgondolkodás fejlődése a Nagy Háború és az új fegyverek hatására” címmel tartott ezt követően áttekintő előadást.

Ezután *Robert Higham* egyetemi tanár (Egyesült Államok) „A Királyi Légierő új fejlődési szakasza 1934-től” című előadása következett. Ebben elemzésével kimutatta, hogy a rendkívüli jelentőségű reformok következtében ezt követően vált valódi haderőnemmé a Királyi Légierő, a RAF.

Ermei Kanninen altábornagy, a Finn Hadtörténetesek Nemzeti Bizottságának elnöke rendkívül érdekes területre kalauzolta hallgatóit, előadásában ugyanis a nemzetvédelem önkénteseit, az 1939–1944 között Finnországban működő Polgári Védelmi Gárdát és a Lotta Svärd nevét viselő Önkéntes Női Segélyszervezetet mutatta be, működésének tükrében.

Szünet után a tizenharmadik ülésen az üléselőjegyző tisztelet *Kenneth J. Hagan* egyetemi tanár, az Egyesült Államok Hadtörténelmi Bizottságának elnöke vette át.

Raimondo Luraghi tanszékvezető egyetemi tanár, az Olasz Hadtörténelmi Társaság elnöke, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke „A Kína elleni 1931-es japán támadás – a második világháború előjátéka” címmel tartotta meg előadását.

Ehhez csatlakozva *Aron Shai* egyetemi tanár (Izrael) „A kínai-japán háború és a Nyugat. A második világháború kirobbantása” című előadásában a további távol-keleti eseményeket elemezte.

Végül *dr. Lue de Vos* kutatóintézeti igazgató (Belgium) olvasta fel „Belgium és a Rajna-vidék remilitarizálása 1936-ban” című előadását. Ebben azt mutatta be, mennyire aktív politikát folytatott a kérdéses fejleménnyel kapcsolatosan a belga kormány.

A tudományos ülészek befejezését megelőzően július 23-án reggel a résztvevőknek módja nyílt „A béke útjai az új világrend szerint” című kerekasztal-beszélgetés meghallgatásával a jelenkor, sőt a közeljövő kérdéseivel is szembe-sülni. E beszélgetést *Ü. Haluk Bayülken* nagykövet, volt kül- és hadügyminiszter (Törökország) vezette, és azon *Allan K. Millet* egyetemi tanár (Egyesült Államok), *dr. Detlef Bald* kutatóintézeti igazgató (Németország), *Jean-Claude Allain* egyetemi tanár (Franciaország), *Sükrü Elekdag* nagykövet (Törökország) és *Jean Dalmas* tábornok (Franciaország) vett részt.

Szünet után került sor a tudományos ülészek zárülésére. Ezen először *André Corvisier* nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság tiszteletbeli elnöke (Franciaország) foglalta össze az elhangzottakat, értékelte az új tudományos eredményeket, és vázolta a továbbra is kutatóknak nyitott kérdéseket.

Ezt követendő *dr. Cornelis M. Schulten* kutatóintézeti igazgató, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság elnöke (Hollandia) értékelte a rendezvénysorozatot, mondott köszönetet a házigazdáknak és az aktív közreműködőknek. Kiemelte a baráti-kollegiális légkört, az ezáltal erősített tisztázó vitákat és az így elért eredmények nemzetközi jelentőségét.

Befejezésül *Erdogan Öznal* hadseregtábornok, a Török Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának elnöke köszönte meg a jelentős külföldi aktív részvételt és rekesztette be az ezévi nemzetközi hadtörténelmi kollokviumot.

A nemzetközi kollokvium adta lehetőséget kihasználva, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság július 23-án délután adminisztratív ülést tartott. Ezen *dr. Cornelis M. Schulten* elnök és *dr. Pierre Lefèvre* múzeológus, főtitkár (Belgium) az elmúlt esztendő aktivitásáról számolt be, továbbá *Hervé de Weck* ezredes, kincstárnok (Svájc) ismertette az anyagi helyzetet. Ezt követően az állami kettéválás eredményeként önálló tagsággal felvételre került az új Cseh és Szlovák, továbbá az ugyancsak felvételre jelentkezett Albán, Argentín, Brazília és Kínai Nemzeti Bizottság. A továbbiakban *Jean Langenberger* dandártábornok (Svájc) a Bibliográfiai Albizottság és *dr. Manfred Kehrig* ezredes, levéltárigazgató (Németország) a Hadilevéltáros Albizottság elnökeként számoltak be az általuk vezetett tisztelet egyéves működéséről. Végül a jövő programjaira vonatkozóan *dr. Tadeusz Panecki* ezredes, kutatóintézeti igazgatóhelyettes, a Lengyel Hadtörté-

szek Nemzeti Bizottságának főtitkára közölte, hogyVarsóban 1994. szeptember 5. és 10. között kerül megrendezésre a következő, XX. Kollokvium, mégpedig a „Nemzeti felkelések 1794 óta” témakörben. *Paul Létourneau* egyetemi tanár a Kanadai Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának nevében ezt követően bejelentette, hogy a XXI. Kollokviumra 1995. augusztus 20. és 26. között, vagyis a XVIII. Nemzetközi Történettudományi Kongresszust megelőző héten kerül sorMontreálban. Ennek témája „A béke fenntartása” lesz. Bár a következő ötéves ciklusra vonatkozó végső döntés a montreali tisztújító közgyűlésen fog megszületni, előzetesen jelezte az Ausztrál Nemzeti Bizottság, hogy 1996-ban Canberrában „Háborús diplomácia a XX. században” témakörben kíván kollokviumot tartani. Az Osztrák Nemzeti Bizottság bejelentett szándéka szerint ugyancsak 1996-ban magyar, cseh és szlovák részvétellel kíván európai kollokviumnak helyet adni később meghatározandó témakörben. Ugyancsak később meghatározandó témával 1998-ban a Portugál Nemzeti Bizottság óhaját házigazdaként szerepelti.

Miként az már hagyomány, a XIX. Nemzetközi Hadtörténelmi Kollokvium is számos kötetlen eszmecsere nyújtott lehetőséget. A Bibliográfiai Albizottság tagjai, köztük a Magyar Nemzeti Bizottságot képviselő *Rázsó Gyula* egy, a Hadilevéltáros Albizottság – amelyben a Magyar Nemzeti Bizottságot képviseli és egyúttal ügyvezető főtitkár *Zachar József* – tagjai pedig két ízben is külön ülést tartottak aktuális feladataik megbeszélésére. Ezen túlmenően a török házigazdák jóvoltából kellemesebb körülmények közt is folyhattak két- és többoldalú megbeszélések.

Már a Kollokvium megnyitása előtt, július 17-én bemutatták a házigazdák a Török Hadimúzeumot, amelynek egy előadótermében történelmi öltözetű és felszerelésű janicsárszenekar adott hangversenyt a megjelenteknek az egykori oszmán hadizenéből. Ugyancsak július 17-én este *Erdogan Öznal* hadseregtábornok, a Török Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának elnöke adott fogadást a Hadimúzeumban a résztvevők tiszteletére. Július 18-án az időben érkezettek egész napos hajóprogramon vehettek részt. Miután az Aranyszarv-öböl autóbuszokon megkerülve az ázsiai parton hajóra szálltak, a Boszporuszon előbb a Márvány-tengertől a Fekete-tengerig, majd vissza a városközpontig vezetett a hajóút, és így perspektívikusan ismerkedhettek a résztvevők a két földrészre kiterjedő történelmi és modern Isztambullal és az egykori erődít-

ményrendszerrel. Július 19-én *Dogan Güreş* hadseregtábornok, a Török Haderő vezérkari főnöke adott fogadást az isztambuli Helyőrségi Tiszti Klubban. Július 20-án a Fenerbahçe Tiszti Klubban *Ismail H. Karadayi* hadseregtábornok, az 1. Török Hadsereg parancsnoka látta vendégül vacsorán a kollokvium résztvevőit. Július 21-én egész napos programon ismerkedhettek a kül- és belföldi hadtörténeteszek Isztambul legjelentősebb műemlékeivel és legnevezetesebb múzeumi gyűjteményeivel. Végül július

23-án díszvacsorán a Harbiye Tiszti Klubban nyílt mód, hogy a 38 országbeli kutatótársak az újabb találkozásig ünnepélyesen búcsút vegyenek egymástól és a rendkívül magas szintű programot biztosító, minden kívánságot figyelembe vevő, a legjobb közérzetet biztosító török házigazdától. Akinek erre módja nyílt, a Kollokviumot követően még három napos kiránduláson ismerkedhetett a vendéglátó országgal Ankara, illetve Izmir térségében.

PARÁDI JÓZSEF

HÁBORÚ, FORRADALOM, TRIANON

V. Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Konferencia Budapest, 1993. szeptember 21–23.

A magyar rendvédelem történetének művelésével foglalkozó szakemberek immár fél évtizede minden évben össze tartják soros konferenciájukat. E fórum valóságos intézménnyé vált. Évről évre növekvő színvonal jellemzi e rendezvényeket, amelyeket a hazai és külföldi szakemberek érdeklődése kísér.

A konferencia rendezője a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság és a Rendészeti Kutatóintézet volt. Mivel azonban a Kutatóintézet – rendkívül szerény anyagi lehetőségei miatt – elsősorban erkölcsi támogatást tudott nyújtani a rendezvény lebonyolításához, a tudományos társaság pedig csupán mérsékelt összegű parlamenti támogatásban részesült, külön köszönet illeti azokat a természetes és jogi személyeket, akiknek adományai és munkája lehetővé tette a nemzeti múltunk e területének feltárását szorgalmazó rendezvény megvalósítását.

Az 1992. évi IV. Magyar Rendvédelemtörténeti Konferencia kezdeményezését követve az V. Magyar Rendvédelemtörténeti Konferenciához is kapcsolódott egy kamarakiállítás. A kiállítás – és a konferencia – számára a Rendőrtiszti Főiskola biztosította az elhelyezést. A kiállítás keretében az 1910-es és 1920-as évek magyar rendvédelmi testületeinek egyenruházata, fegyverzete, kintüntései és ékítményei kerültek bemutatásra. Külön köszönet illeti Korsós László, Lugosi József és Ságvári György urat, akik a Hadtörténeti Múzeum gyűjteményéből, illetve Zeidler Sándor urat, aki magángyűjteményéből a szükséges anyagot a kiállítók rendelkezésére bocsátották.

Immár hagyományszerűen a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság ezúttal is a konferenciához kapcsolódóan tartotta meg soros közgyűlését.

A XIX. század végének és a XX. század elejének történetét felölelő konferenciát a két világháború közötti Magyar Királyi Belügyminisztérium meghatározó személyisége, O'sváth László miniszteri osztályfőnök emlékének ajánlották a szervezők. O'sváth László a belügyi szakembergárda azon nemzedékéhez tartozott, akik még a történelmi Magyarországon kezdték el hivatásuk gyakorlását.

A fejlett erkölcsi érzékkel megáldott, haladó szellemű és a nemzeti érdekek primátusát valló O'sváth László tragédiája szorosan összefonódott népünk balsorsával. A német befolyás erősödése nyomán a jobboldal háttérbe szorította O'sváth Lászlót és a hozzá hasonló érzelmű személyeket. A szovjet megszállást követően pedig folytatódott e tendencia, mely végül az egész családot sújtó internálásba torkollott. A konferenciára hazautazott a külföldön élő O'sváth család két tagja, O'sváth Erzsébet és O'sváth György, aki egyben a díszelnöki funkciót is ellátta.

A csaknem félszáz résztvevőt számláló konferencia első napján a rendkívüli hatalom jogi kérdéseiről és a dualista monarchia haderejének rendfenntartó szerepéről szerezhetek új ismereteket a jelenlévők. Az első napon a konferencia ügyvezető elnöki tisztét *dr. Dombrády Lóránd* a hadtudomány doktora látta el.